

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСПРЕС-ОЦІНКИ СТАНУ ТЕРИТОРІЙ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Полупан О.В., студентка 5-го курсу групи ЕО-29м,
Корбут М. Б., доц., к.т.н. кафедри екології
Житомирського державного технологічного університету
м. Житомир, вул. Черняхівського 103, Україна
elena94@mail.ru*

Згідно чинного законодавства, природно-заповідний фонд (ПЗФ) України – це ділянки суходолу і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність. Основним законодавчим актом, що регулює відносини, пов'язані з природно-заповідним фондом, є Закон України “Про природно-заповідний фонд України”.

Основні проблеми розвитку заповідної справи в Україні зумовлені, перш за все, недосконалістю системи управління у цій сфері, низьким рівнем фінансування, матеріально-технічного забезпечення, недостатнім розвитком спеціальних наукових досліджень, слабкою правовою відповідальністю за порушення режиму заповідних територій та об'єктів. Це свідчить про необхідність проведення оцінки стану територій природно-заповідного фонду, зокрема, Житомирської області, що дасть можливість комплексно з'ясувати їх реальний стан, розробити рекомендації щодо оптимізації структури управління.

Станом на 01.01.2016 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 221 територія та об'єкт загальною площею 136, 58 тис. га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів площею 57,94 тис. га, місцевого значення – 201 об'єкт площею 78,64 тис. га. Відсоток заповідності територій становить 4,5 % від загальної площі області при середньому рівні 6,05% по Україні. За даними ж вчених, для забезпечення екологічної рівноваги регіону необхідно не менше 10-15% заповідних територій так як у більшості країн Європи, де середній відсоток заповідності становить 15%.

Методики оцінки заповідних територій, які використовувались до недавнього часу, були різними і здебільшого частково оцінювали заповідні об'єкти за допомогою окремих показників. Тому досить ефективною виявилась методика RAPPAM (Rapid Assessment and Prioritization of Protected Area Management), яка дозволяє в повній мірі оцінити стан заповідних об'єктів, була розроблена групою науковців в 1999-2002 роках.

Розглянута методика є ефективним інструментом для оцінки стану заповідних територій, яка дає можливість визначити сильні і слабкі сторони в управлінні; оцінити негативні діючі фактори впливу і потенційно можливі загрози; визначити цінні та антропогенно вразливі природоохоронні території; вказати пріоритети природоохоронної діяльності; опрацювати стратегічні кроки для вдосконалення процесу управління.

Типова схема процесу оцінювання за методикою RAPPAM передбачає 5 основних кроків (етапів):

Крок 1. Визначення обсягу оцінки включає вибір природоохоронних територій, для яких вона буде проводитися. Оцінці піддавалися 10 об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області. Дані об'єкти були відібрані із врахуванням їх екологічної цінності, статусу охорони, площі, та взаємного розташування таким чином, щоб охопити заповідні території різного призначення, різної площі та з різних місцевостей, що сприятиме отриманню комплексної оцінки ситуації.

Крок 2. Оцінка даних включає наявну існуючу інформацію для кожної природоохоронної території та аналіз і погодження загального переліку негативних факторів і загроз.

Крок 3. Робота передбачає використання Анкети експрес-оцінки. На даному етапі проводиться аналіз, визначаються пріоритети й рекомендуються можливі подальші кроки стосовно конкретної заповідної території за визначеними критеріями, які складаються з 19 блоків.

Крок 4. Аналіз отриманих даних з різних частин анкети необхідний для ефективного планування діяльності конкретної природоохоронної території. Для цього важливо дослідити і достовірно встановити всі загрози і чинники, які можуть негативно впливати на функціонування цих територій.

Крок 5. Головним в цьому етапі є аналіз отриманих результатів і визначення подальших дій.

Отже, на підставі проведеного аналізу методики RAPPAM можна визначити негативні чинники і загрози в межах природоохоронних територій, а також особливості, які залежать від географічного розташування, рельєфу, гідрокліматичних умов, та від величини антропогенного навантаження.

Проведення експрес-оцінки стану територій природно-заповідного фонду Житомирської області дозволить: підвищити ефективність управління і охорону заповідних територій шляхом збільшення їх фінансування; зменшити вплив негативних чинників шляхом посилення контролю за незаконною вирубкою і хаотичним відпочинком населення; включення проаналізованих заповідних територій до складу регіональної або локальних екологічних мереж для підвищення їх біологічної цінності. Результати, в першу чергу, будуть корисними для: дирекцій об'єктів природно-заповідного фонду; установ, у віданні яких перебувають заповідні території; органів, що здійснюють державне управління у сфері заповідної справи.